

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

27. évfolyam - 6. szám

2019. december hó

A TARTALOMBÓL

Beszámoló
a CIVVIH Közép- és Kelet-Európai régiójának
második üléséről - Malbork

Beszámoló
a XXIX. Országos Műemlékvédelmi
Konferenciáról - Sátoraljaújhely

Új helyen - ismét láthatók
az ICOMOS Műemlékvédelmi Panteon tablói

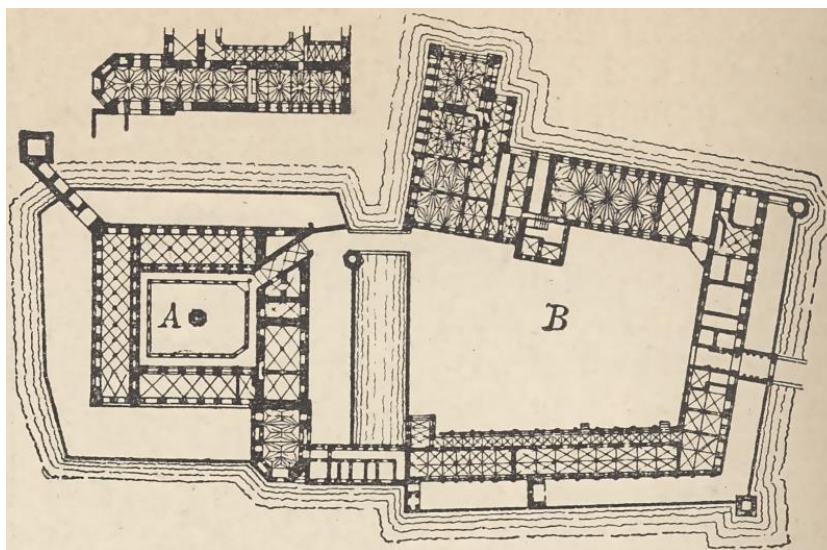
Újra megnyílt a Román András Archívum

Beszámoló
a CIVVIH Közép- és Kelet-Európai régiójának második üléséről
Malbork, 2019. szeptember 23-27.

Az ICOMOS Történelmi Települések Tudományos Nemzetközi Szakbizottsága – a CIVVIH – az idei tudományos ülését Malborkban tartotta. Malbork (Marienburg, Máriavár) egy festői kisváros Észak-Lengyelországban, a Pomerániai vajdaságban, a Nogat folyó partján. A várost a 13. században a Német Lovagrend alapította. Malbork legfontosabb nevezetessége a lovagrend vára, ami a világ legnagyobb téglából épült vára. Malbork az UNESCO Világörökség része.

A Német Lovagrendet Mazóviai Konrád lengyel fejedelem hívta be Lengyelországba, hogy védjék meg földjeit a pogány balti poroszok támadásaitól, és hódítsák meg azok területét. A 13. század elején a teuton lovagok elindították első hadjáratukat a Nogat folyó mentén, hogy a hittérítés zászlaja alatt leigázzák a poroszokat. Az 1280-as évek elején a lovagok várat kezdtek építeni, amelyet *Marienburg*nak vagyis Mária várának neveztek. Alig 30 év alatt sikerült felépíteniük egy négyzet alaprajzú kolostort, kápolnával, káptalanházzal, dormitóriummal, refektóriummal, zárt udvarral. A délnyugati saroktól a Danske-toronyig egy hosszú, magas galériát építettek, amely védelmi célokat szolgált.

A malborki vár és a plébániatemplom alaprajzi ábrázolása

1309-ben a nagymester a lovagrend székhelyét Marienburgba helyezte át. Így a vár kiemelt jelentőséget nyert és a balti partvidék egyik leghatalmasabb államának a központjává vált.

1772-ben, Lengyelország első felosztása során, Malborkot a porosz csapatok foglalták el. Ez az időszak a vár építéstörténetében egy húszévnyi folyamatos építés és bontás kezdetét jelentette.

A napóleoni csaták után elkezdődött a vár helyreállításának tervezése. 1816-ban megalakult egy újjáépítési bizottság "Schloßbauverwaltung Marienburg" néven. 1900-ra a fellegrvár alapvető helyreállítási munkálatai befejeződtek. A középső vár munkálatai 1918-ig folytatódtak.

Az első világháború után Malbork az újonnan alakult Lengyel Köztársasághoz került. 1922-ben elkészült a Szent Anna-kápolna, 1931-ben pedig befejeződtek az új kapu munkálatai. A várat neogótikus bútorokkal rendezték be és múzeumként megnyitották a látogatók előtt.

1933-ban Németországhoz került, a vár magas rangú náci személyek rendezvényeinek helyszíne lett. A második világháború alatt a refektórium volt a színhelye a Hitlerjugend eskütételi ceremóniáinak. 1941-ben megkezdték a vár felkészítését a légitámadások elleni védelemre. 1945-ben a vár és a város is súlyos károkat szenvedett. A harcok folyamán az óváros épületeinek közel nyolcvan százaléka megsemmisült, a vár keleti szárnya is komoly veszteségeket szenvedett el. Malbork újra Lengyelországhoz került.

A Malbork Kastélymúzeumot 1961. január 1-jén alapították. Az 1965 júliusában megnyílt kiállítás a részben helyreállított keleti szárnyban kapott helyet. Az elmúlt évek folyamán a várat folyamatosan restaurálták, így a kiállítások újabb helyszínekkel bővültek. A legutóbbi helyreállítás a közelmúltban történt, rekonstruálták a vártemplom elpusztult boltozatát és visszahelyezték a templom szentélyének külső részén álló hatalmas *Madonna és a Kiszjézus* szobrát.

A malborki vár keleti látképe, középen a vártemplom szentélye

A 2019. szeptember 22-28. között megrendezésre kerülő konferencia témája, egy sajnálatosan ma is nagyon aktuális téma volt: *„Városok megsemmisülés utáni rekonstrukciója és helyreállítása a világ különböző részein. Elmélet, módszertan, gyakorlat.”* A rendezvény szervezője a lengyel ICOMOS-CIVVIH albizottság elnöke, Danuta Kłosek-Kozłowska, a Varsói Műszaki Egyetem professzora volt. A tanácskozás helyszíne a malborki vár egyik külső épületében volt, amelyet egy korábbi gazdasági épületből alakítottak konferenciateremmé. Így lényegében a tanácskozás magában a lovagvárban volt, ami rendkívül kedvező volt. A konferencián Lengyelország, Belgium, Németország, Oroszország, Litvánia, Franciaország, Görögország, Olaszország, Csehország, Szlovákia, Észtország, Magyarország, Kína és az Egyesült Államok örökségvédő szakértői vettek részt. A szervezés, a vendéglátás és a szakmai program tökéletes volt. A szokásos magas szintű tudományos beszámolók mellett meg kell említenem a házigazdák vendégszeretetét, a lengyel tudományos munkatársak magas szakmai kompetenciáját és a gazdag kulturális programokat. A program szerint – Malbork város és a vára mellett meglátogattuk a II. világháború alatt súlyosan sérült Gdansk és Elblag városokat, Sopot üdülőhelyét és a lengyel modernizmus városát - Gdyniát.

Csoportkép a gdyniai Hajózási Múzeumban

A tudományos tanácskozás megnyitója köszöntésekkel kezdődött. A résztvevőket szívélyesen üdvözölte Malbork polgármestere, a malborki vár igazgatója, a Lengyel ICOMOS elnöke, Claus-Peter Echter a CIVVIH elnöke és Danuta Kłosek-Kozłowska a CIVVIH albizottság elnöke.

A nyitó előadások a II. világháborúban megsérült Varsóról és Malborkról, valamint az 1666-os tűzvész következtében megsérült Londonról, a Lisszabonban 1755-ben történt földrengésről és az 1988-ban történt tűzvészről szóltak. Az előadók a katasztrófákban megsérült városok újjáépítéséről adtak rövid áttekintést. A malborki vár történetéről és a háborús sérülésekről szóló előadás után rövid szakmai sétát tettünk a várban, ahol bemutatták a II. világháború után és az elmúlt években készült újabb helyreállításokat: a templom boltozatának rekonstrukciója és a Madonna szobor restaurált-rekonstruált szobrának a visszaállítását. Este Malbork polgármestere a vár egyik gótikus termében fogadást adott a konferencia résztvevőinek.

A nyitófogadás Malbork Várában

A tanácskozás másnapjának délelőttjén tájékoztatásokat kaptunk a II. világháborúban megsérült német és görög városokról, Vilniusról és Nápoly lebombázott kikötői területéről. Délután nagyon érdekes előadásokat hallhattunk Szentpétervár háború utáni helyreállításáról a „sztálini barokk” fényében, Kalinyingrád újjáépítéséről és a három szíriai város – Aleppo, Damascus és Homs - háborús történetéről. Az előadásokat Selmecebánya háború utáni kommunista időszakának az „építészeti sorsa” című előadás zárta.

Este a Várban a közelmúltban megnyílt nagyszabású kiállítással ismerkedhettünk meg. A nemzetközileg is elismert kiállítás címe a *Teuton Állam Poroszországban*. A kiállításon több európai ország múzeumának az anyagát is kiállították.

A konferencia harmadik napját egy városnéző sétával kezdtük. A lengyel kollégák szakmai kíséretében megismerkedhettünk Malbork városával. Sajnos az 1940-es évek végétől és a II. világháború után módszeres bontás folyt az óvárosban, amelynek eredményeképpen az 1950-es évek elején a középkori részből már csak a plébániatemplom, a városháza, a két városkapu és néhány várfalrész maradt meg.

A Keresztelő Szent János plébániatemplom

A városi séta után előadásokat hallgathattunk Elbag, Gdansk és Gdynia városok építészetéről, ahová a konferencia utolsó két napján személyesen is elutazhattunk. Aznap még két nagyon érdekes előadást hallhattunk a malborki Boldogságos Szűz Mária vártemplom Madonna szobrának a rekonstrukciós és restaurátori munkáiról, valamint a párizsi Notre Dame felújítási munkáinak 21. századi módszereiről és kérdéseiről, dilemmáiról.

A Boldogságos Szűz Mária vártemplom vártemplom boltozata és a Madonna szobor

A két utolsó napon a szervezők jóvoltából szakmai látogatást tettünk a Malborkhoz közeli északi lengyel városokba: Elbagba, Gdanskba és Gdyniába. A kirándulás rendkívül színes volt, csodálatos épületeket és műemlékeket láttunk, és a Balti-tengert is sikerült megpillantanunk.

Gdanzski utcakép és a Wisłoujście Erőd Gdansk mellett

A fent említett északi kisvárosokban és (a repülőgép hajnali indulásának következtében) a Varsóban tett szakmai séták során megállapítható, hogy a lengyel nép a rettenetes háborús pusztításokat az újjászületés és a túlélés végett az épületek újjáépítésével győzte le. Varsó vagy Gdansk a nemzeti identitás továbbélésének szimbóluma. Az évek múlásával és a háború utáni sebek gyógyulásával ez az újjáépítés lecsendesült és ma már – ahogyan Elbagban is láttuk – az új épületek megjelenése, utcasorba való illeszkedése követi a hagyományos régi épületek oromzatos kialakítását, szintszámát, de ezek már láthatóan új, modern épületek. A malborki Vártemplom szentélyének külső oldalára visszahelyezett Madonna rekonstrukciója rendkívüli szakmai gondossággal és tudományos módszerrel történt. Az ásatások során előkerült kőtöredékeket rakták össze és egészítették ki a hiányzó darabokkal. Az eredeti minták alapján készítették el a színes és arany mozaikokat, amivel a restaurátorok a szobor felületét beborították. Az eredmény csodálatos lett, Szűz Mária a Kiszjzussal Malbork szimbóluma lett.

A konferenciát péntek este Gdyniai hajó kikötőjében, a Hajózási Múzeumban megrendezett búcsúvacsora zárta. Ez az együttlét lehetőséget adott a konferencia és a kirándulások tapasztalatainak a megvitatására, baráti beszélgetésekre és búcsúzkodásra.

Búcsúvacsora a Hajózási Múzeumban

Felejthetetlen emlékekkel térhettem haza. Hálás vagyok az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának, hogy a CIVVIH idej tanácskozásán én képviselhettem hazánkat.

Janotti Judit

XXIX. Országos Műemlékvédelmi Konferencia Sátoraljaújhely 2019. október 3-5.

A hagyományosan kétévenként megrendezendő konferenciát az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága a Nemzeti Kulturális Alap és a Miniszterelnökség együttműködésével, támogatásával szervezte. A helyszín Sátoraljaújhely, a Budapesttől messzinek tűnő város, aminek mindennapi munkájának példája bemutatásra és megismerésre érdemes a műemlékvédelem iránt elkötelezett szakemberek és érdeklődők számára.

A település mindent megtett annak érdekében, hogy a résztvevők megfelelő körülmények között tárgyalhassák meg a „Történeti város és vidéke” címmel meghirdetett tanácskozás napjainkban igen aktuális kérdéseit. Az első napi rendezvény a városháza történelmi levegőjű dísztermében, a második napi Széphalmon, az Anyanyelv gyönyörű modern Múzeumában, a harmadik napi tanácskozás a

Pogány Móric – Tóry Emil tervezte városi színházban került megrendezésre. Három nap, három kor épületében tarthattuk az eszmecsere-t. Az előadásokhoz a témát kiegészítő programok kapcsolódtak, ennek segítségével a helyi példákat, szemléletet, megoldásokat is megismerhették a résztvevők.

Az első napon az ünnepélyes köszöntők nyitották a rendezvényt. A vendéglátó, Szamosvölgyi Péter polgármester úr szuggesztív beszédében mutatta be a települést, azt a városfejlesztési programot, amelynek meghatározó alapja a történeti értékek védelme.

A másik köszöntő beszédet Nagy Gergely, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke tartotta:

Tisztelt Polgármester Úr, Főépítész Úr, Igazgató Úr, Tanár Urak, Kollégák!

Az Országos Műemlékvédelmi Konferencia sok éve a műemlékvédelem egyik legfontosabb szellemi fóruma. Immár huszonkilencedik alkalommal - kétévente - egy-egy aktuális kérdéskör több oldalról való bemutatásával, elemzésével az együttgondolkodással az egységes szemlélet kialakulását kívánja segíteni.

Nem véletlen, hogy ebben az évben „Történeti városok és vidéke” címmel hirdettük meg a programot. Minden átalakuláskor, minden megújuláskor a legnagyobb veszélynek történeti településeink értékei vannak kitéve.

A polgárosodás, az iparosítás különféle jellemző szakaszai, a mezőgazdasági termelési mód változásai mind megváltoztatták, alapvetően átalakították környezetünket. Fokozatos fejlődés során jött létre az általunk is ismert, és megismerhető történeti környezetünk. A változások gyorsuló ritmusa a környezetet is felgyorsult módon alakítja át. Ma már nincs olyan beavatkozás, aminek ne lenne történeti együtteseinkre kivetülő következménye.

A globalizáció, az ipar és a mezőgazdaság megváltozott feltételrendszere, a társadalmi mobilitás, az életformaváltás, az informatika nyújtotta új információs rendszerekhez a világ most igazodik. El kell ismerni, hogy a mai beavatkozások is e történelmi folyamatnak, a településfejlődésnek a része.

A műemlékvédelem csak akkor tud feladatának megfelelő módon segítségre lenni, ha partnerként vehet részt a programalkotás, a tervezés, a megvalósítás folyamatában a településfejlesztési kérdések elemzésétől kezdve a megvalósításig.

Célunk, hogy az értékvédelem szempontjait próbáljuk a mai kor igényeinek megfelelően tágítani, újraértelmezni. A műemlékvédelem nem a fejlődés ellen van, sőt, feladata, hogy a fejlődés új tendenciáit felismerve megfogalmazza azokat a követelményeket, amelyek lehetővé teszik az új befogadását, segítik a szükséges új jelenségek, elemek megjelenését. Ehhez fel kell vonultatni a műemlékvédelem teljes feladatkörét. Szükséges egyenrangú partnerségét minden szinten biztosítani kell. Az ICOMOS európai csoportja EU felkérésére kidolgozta az „EU által támogatott programok műemlékhelyreállítási követelményei”-t. Ezt a követelményrendszert a felismerés váltotta ki, miszerint jelenünk nem emésztheti fel a múltunkat, mert a jövőnkért is felelősséggel tartozunk.

Minden történelmi település magán viseli történelmi korszakainak jegyeit. Az ott valaha élt és most élő közösség kultúrtörténetének hordozója. A mai kornak is megvan ugyanaz a joga, hogy jövője érdekében saját világa, saját igénye szerint építse jelenét. De az nem lehet közömbös, hogy ez hogyan történik. A műemlékvédelemnek soha nem az volt a feladata, hogy a beavatkozásokat megakadályozza, hanem az, hogy a múltból fakadó törvényszerűségeket felismerve és elemezve meghatározza a mai kor számára az elvárt követelményeket, módszereket és helyes eljárásokat az új számára is az érték fennmaradása érdekében.

A műemlékvédelem az értékes régivel kapcsolatban tiszteletet, az értéket hordozó újjal kapcsolatban illedelmet hirdet. Természetéhez tartozik, hogy a mai kor alkotásaiból is csak az értéket hajlandó tisztelni, de annak képviselését is vállalja.

A hétköznapi konfliktusainak forrása a sorrendiség felcseréléséből fakad, ha az elhatározást a döntés követi anélkül, hogy meghatároznánk az alkalmazkodás törvénye szerint is szükséges előfeltételeket. A települések és környezetének organikus fejlődését nem szolgálják a bombaként beeső toronyházak, a csak a hírnév és a hely erejét kihasználó sajátos érderendszer által irányított ingatlanfejlesztésnek nevezett és fejlődésnek hirdetett építések, gazdaságosságra hivatkozó, még újabb szinteket követelő programok.

A helyszín, a helyi adottságok, a tágabb környezet minden esetben más feltételt határoz meg, csak ezek felismerésével születhetnek jó megoldások. A műemlékvédelem módszertanának gyakorlatát kiművelt érzékenységű gyakorlott kútfők helyett mindent körülhatároló, leginkább önmagát védő jogrenddel nem lehet leváltani.

Idén Sátoraljaújhely a vendéglátó városunk, ahol több éve példamutató értékvédő munka folyik és meg is fogjuk látni, ahogy ez a város javára történik. A méltatlanul kevésbé ismert és elismert város sok évtized alatt látványos eredményeket ért el. Itt is bebizonyosodott, hogy egy város csak történelmi értékeinek megbecsülésével találhatja meg önmagát. Erről a tanácskozások utáni gazdag délutáni programok fognak tanúskodni. Elmélet és gyakorlat együtt jelenik meg az OMK-n.

A konferencia megszervezését a Miniszterelnökség társszervezőként támogatta, az NKA segítette, Sátoraljaújhely települése pedig örömmel fogadta. Minden feltétel adott, hogy olyan konferenciának lehessünk a részesei, amely megmutatja, hogy kiegyensúlyozott fejlődésről, kulturális értékeink értő megőzéséről csak akkor beszélhetünk, ha a jelen fejlesztései a műemlékvédelemben rejlő lehetőségeket és módszereket kihasználva történnek a település és területfejlesztés szintjétől a megvalósulásig. Talán ez a konferencia is hozzásegít ahhoz, hogy ezt ne csak belülről tudják a „műemlékesek”, hanem ennek szükségét felismerve ez a szemlélet mihamarabb természetes követelménnyé váljon. Ennek reményében kívánok eredményes tanácskozást a konferencia minden résztvevőjének és követőjének.

Már a köszöntőben hangsúlyt kapott, hogy a műemlékvédelem szemléletének a településfejlesztés minden szintjén jelen kell lennie. Ennek hiányában, megalapozatlan döntések után, az értékek védelme teljességgel és konfliktusmentesen már nem biztosítható.

Az első előadáscsoportban a helyszín szakmai bemutatását Radványi György főépítész és Ringer István múzeumigazgató urak tartották. A közös előadáson az értékalapú településfejlesztés és a jövő Sátoraljaújhelyének alapvető kérdéseit mutatták be az előadók. Egyrészt a régészet által feltárt új értékek, másrészt a városképző történelmi értékek megújulása és a határ mentére került település településszerkezeti kérdéseinek összehangolása jelentett különös kihívást. Koszorú Lajos előadásában a régió fejlesztési kérdéseinek a bemutatását vállalta. A világörökségi terület, a települések gazdasági életének átrendeződése, a népesség átalakulása - és mindezek mögött a táj és a tokaji bor és borkultúra együtt - hogyan jelenik meg az adottságok és a lehetőségek kérdéskörét vizsgálva. A fejlődő és a zsugorodó települések mellett a hálózati pontok meghatározása, illetve összekapcsolása, azok kölcsönös erősítése jelentheti a megújulás első lépését. A világörökségi helyszínen kiemelkedő egyetemes értékének meghatározása a fejlesztési kérdések kezelését, a jövőkép kialakítását, a helyi karakter megőrzését is jelentősen segíti. Előadásában felhívta a figyelmet arra, hogy semmilyen

meghatározó program sem nélkülözheti a fenntartható finanszírozási rendszert. A hely bemutatásához-bemutatkozásához tartozott Rák József, Hercegekút polgármesterének előadása, aki a helyi erőben rejlő lehetőségekről tartott emlékeztető bemutatót. A településen, a világörökségi helyszínen és a pincesorokon kívül nincs nyilvántartott műemlék, mégis a helyi összefogás, az értéktisztelet lehetővé teszi a helyiek számára értéket jelentő együttesek megóvását. A helyi kezdeményezés, a vezetői példa segítségével a teljes település magáénak tekinti értékeit, szemléletével közösségépítő erővé válhat a fejlesztési program felépítése.

A minisztérium képviselőjében Kolossa József főosztályvezető úr a településfejlesztés és az értékvédelem kapcsolatáról beszélt. Előadásában a résztvevők felelősségét hangsúlyozta, mert a településen lévő értékek nem megújuló források, ezek védelmét kell elsődlegesnek tekinteni. Pusztulásuk helyreállíthatatlan veszteséget jelent. A teljes szakterületnek ennek tudatában kell tevékenykednie, ennek ismeretében kell a prioritásokat meghatározni. L. Balogh Krisztina főosztályvezető asszony az egyedi védett érték felől közelítette meg ugyanezt a kérdést. Az egyes értékkel kapcsolatos beavatkozás településképre kivetülő visszahatását mutatta be. Mindez kihat a történeti település szerkezetére, a település sziluettjére, az egyedi érték és környezetének kapcsolatára. Mondandójában hangsúlyozottan kitért a magasházak kedvezőtlen városi megjelenésére is. Alföldy György a zsugorodó városok kérdéséről beszélt, a településhálózat átértékelődéséről. Az új települési egyensúly kialakulását a megváltozott kor, technika, közlekedés, informatika, gazdasági és társadalmi élet következménye. A fejlesztés során meghatározott fejlődési keretek meghatározásánál az új tendenciák kötött irányelvet alkotnak. Pálffy Sándor az élet oldaláról, az új városi funkciók felől közelítette meg a kérdést. A megváltozott életkörülmények és a teljesebb élet határozza meg a település nyújtotta szolgáltatásokat, és viszont. Ennek alapján megváltozott, pontosabban átalakulóban van az érték fogalma. A természet, a humán, az épített és a közösségi érték együttes érvényesülése fundamentális tényező lehet. Aczél Gábor a globalizációs hatásokról beszélt. A veszélyekről és a lehetőségekről, de előadásából kitűnt, hogy minden hatás mögött az ember fogadóképessége és mentalitása áll. Körmendy Imre a várost, mint emberi környezetet értékelte, ami a kultúra forrása, az érzelmek, a közösség világa. Egyes elemek felerősödhetnek, jelentőségük emocionális töltet is kaphat. A települések arcának megőrzése elképzelhetetlen ezeknek a párbeszédre képes elemeknek a „beszélgetése” nélkül. Erő Zoltán a történeti település karaktermeghatározó elemeinek értékeléséről és települési pozicionálásáról, valamint ezek meghatározó szerepéről, a jövőképhez illesztésének lehetőségéről beszélt. Nagy Gergely előadása a városról és társadalmáról, közösségéről szólt. A közösséget felőrlő erők, a turizmus, az Airbnb kiszorítja a helyi lakosságot, a befektetőké lett település más érdekeket, célokat szolgál. Ezekben a helyeken a műemlék, a települési érték már csak díszletként, öncélúan szolgál. Sylvester Edina a történeti kertek, és a települések párhuzamos fejlődéséről, a zöldfelülettel kapcsolatos szemléletváltásáról, koronkénti alakulásáról tartott áttekintést. Fejérdy Tamás átfogó előadása hangsúlyosan hívta fel a figyelmet az 1975-ben kiadott Amszterdami deklaráció aktualitására. Előadásából megtudhattuk, hogy a város és a településrendezésnek hogyan válhat integráns részévé a műemlékvédelem követelmény rendszere. Nem csak a műemlékek vonatkozásában, hanem a településtudomány, településtervezés szakterületén is ez a magatartás a követendő, ami nélkül nem várható el településeink értékalapú fejlődése a jövőben. A következő előadás esettanulmánynak volt tekinthető. Albert Tamás a sátoraljaujhelyi vár feltárt maradványainak helyreállítását és további terveit mutatta be. Előadásának nem csak a helyreállítás bemutatása volt a célja, hanem az is, hogy egy új, feltárt és megismert érték hogyan köthető a teljes településfejlesztési programhoz a település hosszú távú érdekeit szolgálva. Karácsony Tamás a tapasztalt építész szemével és hozzáállásával mutatta be, hogy a környezet, a történeti érték hogyan lehet egy új építés, egy új helymeghatározás forrása. Mit jelent a történeti településszerkezet, a ritmus, a forma, és a további építészeti elem a múltból, amelyek felismerése - megismerése nélkül az új sem tud érte módon megjeleni történeti környezetben. A történeti település megújulásának és továbbélésének alapja a történeti érték rendjének, üzenetének megértése és mai nyelven való továbbírása. Perényi Tamás településszinten értékelte napjaink energetikai megújulásának gyakorlatát. A támogatott propagandisztikus akcióvá váló lakásonkénti ablakcsere, hűtés, homlokzat hőszigetelés megújulásának rendszere helyett az egységes, érték alapú szemléletet követő megújulási lehetőséget mutatott be az előadó, aminek alapja a BME Lakóépülettervezési Tanszékének vezetésével került kidolgozásra. Hegyi Borbála, Sárospatak régésze a régészeti eredmények napvilágra kerülésének több évtizedes folyamatát mutatta be. Előadásában szemléletesen világította meg, hogy a történeti település folyamatos megismerése hogyan hatott a környezet-, és a településfejlesztésre. Mátay Mónika professzor asszony a településeken rejlő rejtett kulturális értékek felkutatásáról szólt. A

személyes történeteket közkinccsé és közösségi élménnyé rendező programot mutatott be - szemléltetve, hogy az egyes ember személyes, egyedi történeteinek összessége jelentősen formálhatja a közösségtudatot, a lokálpatriotizmust - ezzel is a helyhez való kötődés felerősítését szolgálva. Az utolsó előadásban Nagy Gergely az ICOMOS dokumentumain keresztül mutatta be a történelmi szemléletváltást, szemléletünk kiterjesztését településértékeink megőrzésével kapcsolatban. A történelmi dokumentumok felidézésén túl a legújabb dokumentumok is bemutatásra kerültek. A történelmi településeink védelméről, megőrzéséről alkotott Washingtoni Karta aktualizálását vállalta a CIVVIH a *Valetta Principles* dokumentumában. Az EU felkérésére kidolgozott ICOMOS európai csoportja által kidolgozott dokumentum pedig a 2021-től induló EU-s programok örökségi értékvédő szolgálatára jelent meg. Mindkettőt a mindennapi munkában is érdemes forgatni. Az ICOMOS honlapján érhető el a teljes szöveg.

Az előadások után kialakult vitában az egyén és a közösség feladatáról, szerepéről, a vezetők és az építészek, településfejlesztők felelősségéről esett szó.

A konferenciához helyszínlátogatások is kapcsolódtak, ahol az elhangzott elméleti kérdésekről a gyakorlatban is véleményt alkothattunk. Sátoraljaújhely értékes helyszíneit láthattuk, amelyek vagy megújulás előtt állnak és kész programmal rendelkeznek, vagy pedig már megújulva szolgálják a helyi közösséget.

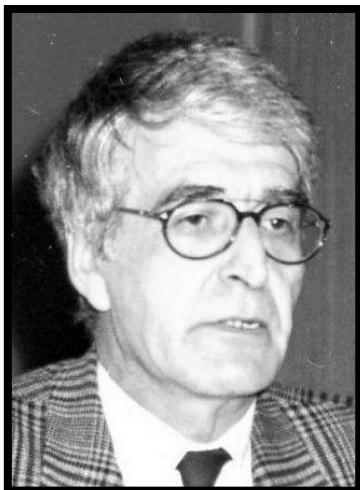
A konferencia szakmai tapasztalatai:

A műemlékvédelemnek fel kell készülnie a településeink átrendeződésének következményeiből adódó feladatokra. A településhálózat átalakul, egyes települések felértékelődnek, mások pedig zsugorodnak. A települések és kisugárzásuk, vagyis az agglomerációs kapcsolatok, az „együttlétezési” formák is megváltoznak. A település szintű műemlékvédelem feladata, hogy a fejlesztési programokban megtalálja helyét az értékvédelem, az értéknek tekinthető településszerkezet, települési érték védelme. Az egyes épületeken túl a közterületek, a település történelmi hierarchikus rendje is olyan érték, amit a fejlesztés, a fejlődés sem írhat át, ha meg akarja tartani a történelmi múltjában és kultúrájában gyökerező egyedi lehetőségét. A természetes településfejlődés mellett az értékalapú településfejlesztésnek új kérdésekkel is foglalkoznia szükséges. Hiszen az informatika, a társadalmi átrendeződés és a turizmus teljesen új kérdéseket vet fel. Ezek mind komoly hatással vannak a település értékeinek a megőrzésére. Ugyanakkor ezek a meglévő értékek, ha ismertek és felismerhetők, akkor az új és újonnan megjelenő települési funkciók és követelmények számára is új, egyedi kereteket adhatnak, illetve kedvező adottságot jelenthetnek. A jövő településképeinek a megformálása az egyedi karakter megőrzésével szorosan összefüggő alapvető társadalmi követelmény, amit csak a műemlékvédelem hagyományos és új követelményrendszerének a módszertanával, szemléletével lehet megvalósítani. Felelős településfejlesztésben a mainál jelentősebb és meghatározóbb szerepet kell kapnia a műemlékvédelemnek. Ennek segítségével lehet csak a helyi kötődést, a hely kultúráját megőrizni. A település és közössége együtt jelenti a legnagyobb értéket.

Nagy Gergely

képek: Szoboszlai Marcell

2019. november 28-án kísérték utolsó útjára Géczy Csabát az Óbudai temetőben, Gál Tibor búcsúzott tőle:

Munkád a MŰEMLÉKVÉDELEM volt. Hittél a munkádban, vagyis hivatásod volt. Nem voltak kitérők, kalandok. Kitartottál mellette mindvégig. Dolgoztál ott ahol lehetett, addig ameddig lehetett. Dolgoztál az Országos Műemléki Felügyelőségen, az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központban, végül Debrecenben, a református püspökségen, dolgoztál mindvégig. A pályád a magyar műemlékvédelem talán legsikeresebb korszakában kezdődött, és fele része ebben az időszakban telt el. Egy más világban, más problémákkal. Karriered csúcsa az ÁMRK megalakulása/megalakítása volt, melyet „édes gyermekednek” tartottad. Ide tudtad gyűjteni a 90-es években már bomló műemlékvédelem szervezeteiből a helyreállításokkal foglalkozó részeket-részlegeket: a kutatókat, restaurátorokat, tervezőket és sok másokat. Szakmai életed során megélted az elismerést-sikert, a

hanyatlást-szétesést, majd a pusztulást. Nem volt könnyű, neked - és másoknak sem - ezt megélni, benne élni.

Hited a munkában, a hivatásodban nem azt jelentette, hogy nem voltak kétségeid, hogy a történetek ne kényszerítettek volna önvizsgálatra. Tudom, mert az utóbbi bő évtizedben sokat kellett együtt utaznunk. Ezek a hosszú, közös utazások bőséges lehetőséget adtak beszélgetésre. Sokat a múltról, a jelenről, és latolgattad a jövőt. Beszéltél a kételyekről is. Örök és visszatérő témáid voltak ezek.

Most fel kell mondanom a töprengéseid summáját, honnan-hová jutottál, mert ezt nem csak néhányunknak akartad elmondani, de Neked erre nem maradt idő... Azt hangsúlyoztad: a múlt, a jelen és a jövő kérdései összekapcsolódnak. Ezeket megérteni is csak egymásból lehet. Minden a múlttal kezdődik, mindennek története van. A másnak is.

A mai világunk a bizonytalanság világa, bizonytalan szabályokkal és bizonytalan értékekkel. Nem jött el a konszolidáció. Ez az értékválság súlyosan kihat a „múlt értelmezésének” kényes témájára, amihez a munkánk, a műemlékek - mint a múlt tanúi - szorosan kapcsolódnak. És itt a műemlékvédelem veszélyesen közel kerül, került a hatalomhoz, a politikához, amely hajlamos a múlt szelektív, önkényes értelmezéséhez, puhább vagy keményebb eszközökkel. Mint tapasztaltuk - akár bármi áron - hajlamos az igazodás kikényszerítésére. Ezért az intézményes műemlékvédelemnek a felszámolását- utólag - ha nem is elkerülhetetlen, de szükségszerű következménynek tartottad. „Akié a múlt, azé a jövő”- így tartja a közvélekedés is. Persze miből is lehetne a jövő, ha nem a múltból - ez igaz, mondtad, DE MELYIKBŐL? Örök, nyitott kérdés, és figyelmeztettél: minden csábítás, állítás ellenére, jobb szem előtt tartani, hogy a jövőt megjósolni még soha, senkinek sem sikerült. Ugyanis épp azt nem tudhatjuk, hogy a múltból a jövőnek mire is lesz szüksége. Az egész történelem menete ezt bizonyítja.

Ebből az következik, fogalmaztad: Minden olyan magatartás, ami a múltat önkényesen szelektálja, annak csak az lehet eredménye, hogy az torzítja a társadalom önképét, vagyis csökkenti a jövőhöz való alkalmazkodás, az önreflexió lehetőségét, végső soron a sikeresebb jövő esélyét! Tehát vonatkoztatva a műemlékvédelemre, a megőrzés mellett a munkánk akkor jó, tisztességes, ha az eredménye az értékek sokszínűségét, vagyis a megismerhető teljes valóságot tükrözi. Azt kell a munkánkkal üzenünk, hogy mindig sokféleképp volt és sokféleképp lesz, bárki-bármit állít is. Ez a mi felelőségünk. csak így szolgálhatjuk a jövőt! Ez volt és maradt a szakmai krédód, hitvallásod, amihez mindvégig ragaszkodtál!

Korábban mindezen gondolatoknak kisebb-nagyobb része - talán - csak szakmai tanultságodból eredt és csak a megélt sorsod által vált igazi belső meggyőződéseddé. Valószínűleg így történt, így érzem. De azzá vált, mert idővel ezt a tanultságot a pályádra, életedre is fokozatosan kiterjesztetted, megtanultad azt megérteni, elfogadni, és megbékélni vele.

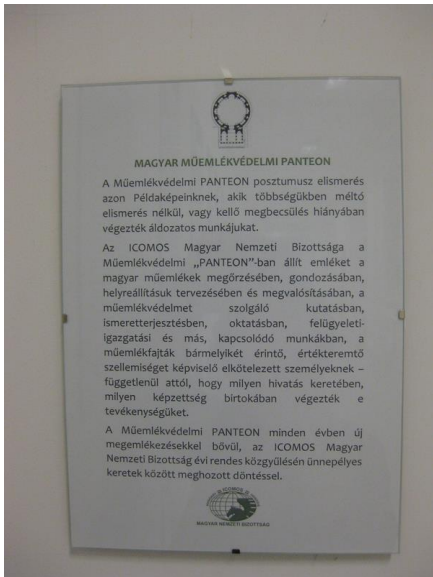
Még valamit még biztosan hozzáfűznél:

A munkánk értelme: a közösségünk szolgálata, és csak közösségben végezhető - vallottad. Ezért kerestél társakat, a különböző tudásokkal, képességekkel rendelkező embereket. Szükséged volt rájuk, ezért nekünk is szükségünk volt rád. Nem csak főnök, vezető voltál, de munkatárs is, társ a munkában. Ezért sohasem sem maradtál egyedül!

Most a társaid, munkatársaid nevében búcsúzom Tőled.

Magyar Műemlékvédelmi Panteon

Az ICOMOS és Magyar Nemzeti Bizottságának története a magyar műemlékvédelem történetének is fontos része. A 19. század közepétől tartó folytonos szakmai fejlődésének és nagyjainak köszönhetően az 1960-as évekre olyan nemzetközi elismertségre tett szert, hogy Magyarországnak meghatározó szerepe volt az akkor még leginkább Európára összpontosuló nemzetközi műemlékvédelmi szakmai életben. Az akkori kor nagy magyar alakjai - Horler Miklós, Entz Géza, Dercsényi Dezső szellemisége, szaktudása így meghatározó szerepet töltött be a nemzetközi műemlékvédelmi szervezet létrehozásakor. Az ICOMOS-t UNESCO kezdeményezésre hozták létre civil szakmai szervezetként 1965-ben. Az olasz és a francia szakemberek mellett magyar kollégáik csak egyéni tudásukat adhatták a szervezet alapításához és felépítéséhez, az akkori politikai körülmények között nemzeti bizottságként nem lehettek az alapításnak fizikailag is részesei. Mégis elismerten

ők hazai műemlékvédelmünk, sőt a nemzetközi műemlékvédelem nagyjai, nekik köszönhetjük, hogy az ICOMOS III. Közgyűlését Magyarország rendezhette meg. Később ennek következtében lehetett aktív tagja Magyarország is a szervezetnek. Jeleseinknek nemzetközi szinten is máig jegyzi munkásságát.

Értékeink megmaradása, gazdagítása, a szemlélet formálása, a kutatási eredmények sok-sok elkötelezett ember munkájának köszönhető. Jellemző, hogy sokan, akik nagyot, maradandót alkottak a magyar műemlékvédelem területén, sokszor semmi elismerésben nem részesültek, legtöbbször háttérben maradtak, mert számukra az eredményt, az elismerést az jelentette, ha valami érték közkinccsé vált, vagy megmenekülhetett a pusztulástól. Ma természetesnek vesszük, hogy ismert értékeink környezetünket gazdagítják, megismerhetjük, vagy ismerhetjük történetét. Jeleseink közül sokuk emléke egyetlen a feledés homályába veszett, mégis mai névtelenségükben is köszönettel tartozunk nekik, hiszen az ő érdemük, hogy épített történeti értékeink, műemlékeink ma is nevelő hatással lehetnek ránk és környezetünkre.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság fontosnak tartja, hogy megbecsülje azokat, akik munkájukkal műemlékvédelmünkben komoly érdemeket szereztek. Möller díjat alapítottunk, hogy elismerésünket fejezzük ki a magyar műemlékvédelem tevékeny, rendkívüli munkásságú aktív tagjainak. 1998-tól adjuk ki az arra érdemeseknek ezt az elismerést. Tiszteletre méltó névsort alkot a díjazottak köre, sajnos többen már közülük sem lehetnek közöttünk.

Minden elismerés azonban visszamenőleges hiányérzetet is termel. Sokan, akik már itt hagytak bennünket soha nem kaphatják meg ezt az elismerést, pedig pontosan ők teremtették meg azt az alapot, amelyen ma is állunk. Legtöbbjükre ma már csak kevesen emlékeznek. Ez a felismerés vezette az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságát, amikor Vladár Ágnes javaslatát elfogadva elhatároztuk, hogy minden közgyűlésen megemlékezünk egy-két-három olyan régi „műemlékes”-ről, akik foglalkozásuktól függetlenül elkötelezettségükkel, szemléletükkel, szaktudásukkal példaképpül szolgálhatnak a maiak számára is. Az elfelejtett, vagy csak kevesek által ismert meghatározó, szívvel-lélekkel munkálkodó elkötelezett emberek megbecsülését kívánjuk őrizni. Szomorúan tapasztaljuk, hogy sajnálatos intézményi átalakulásaink során olyanok emléke is kezd már elhomályosulni, akikről korábban ezt soha nem tudtuk elképzelni. Ezért nem volt alaptalan, amikor kiszélesedett a Panteon tagjainak lehetséges köre. Minden közgyűlésünk ünnepélyes pillanata, amikor a Panteonba felvett új tagokról megemlékezünk. Munkásságuknak sokat köszönhetünk, példájuk összessége a magyar műemlékvédelem ismert és sokszor ismeretlen fejezeteit teszik közkinccsé.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság hajdan a Szentháromság téri irodája előtti széles folyosón állította ki a Panteon tagjainak munkásságát bemutató tablókat. Többen ott döbbsentek rá, hogy sokszor csak egy emberen, egy alkalmas pillanaton múlik, hogy megmaradhatott valami érték, amire most évtizedek múlva az emlékezetünket is építhetjük. 1999-ben alapítottuk a Panteont, ma már 38-ra gyarapodott tagjainak száma.

Nem is gondoltuk, hogy a korabeli laudációk milyen eltérő terjedelműek. A kiállításhoz a tartalom rendezése is szükségessé vált. Ez a feladat Arnóth Ádámra hárult, aki a terjedelmeket a tablók lehetőségéhez igazította. Ágh András munkáját dicséri, hogy a gyűjtemény azzá lehetett, amivé lett, hiszen a gyönyörűen szerkesztett tablók, az egyszerű folyosót fennkölt kiállítássá varázsolták. Az üzenet-hordozó szigorú falak nem csak tartalommal, hanem lélekkel is megtöltötték az évekig dobozokkal terhelt folyosót.

Virágh Zsolt miniszteri biztos úr időszakában a NÖF tette lehetővé, hogy az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság újra feladatának, vállalásának és szerepvállalásának megfelelő irodában dolgozzék. A jelenlegi vezetés, Töklincz Piroska igazgató asszony mindenben támogatta az iroda kialakítását, bebútorozását, sőt az egyeztetések során a Panteon elhelyezésének lehetőségét is nyílt örömmel fogadta. Köszönjük, hogy közkinccsé tehetjük ezt a sokunk számára fontos anyagot. A technikai előfeltételek biztosítását Fitos Péternek és munkatársainak köszönhetjük.

Gazdaggá lett folyosónkon érdemes egy pillanatra megállni, hogy megismerjük nagyjaink alkotó életét. Aki csak átvonul a tablók sora előtt az is hatásuk alá kell hogy kerüljön. Nagyjaink szelleme, sokuk szűrés tekintete talán segít felismerni annak szükségét, hogy a maga sokszínű feladatkörének megfelelően újra életre keljen az az értékeire érzékeny világ, amely magyar műemlékvédelemként sok évtizeden át fogalom volt a nagyvilágban. A Panteon tagjai pár év, pár évtized múlva kötetet alkotnak. Reméljük falról letekintő nagyjainknak hamarosan újra lehetőségük lesz meglátni a felnövekvő, kezdetben még tétova utánpótlást, akik pár évtized múlva a Panteonon felnőtt örököseiként maguk lesznek folytatásává a Möller díjasok sorának, vagy a Magyar Műemlékvédelmi Panteonnak. Ennek reményében tárjuk ki most Panteonunk jelképes kapuját, hogy hívjunk mindenkit, aki már felismerte, vagy még ezután fogja felismerni a magyar műemlékvédelmünk jelentőségét és felelős szerepvállalását jövőnk érdekében.

Újra megnyílt a Román András Archívum

Egy nagyon rég várt jó hír, hogy 2019. december 4-én újra rendezetté vált és újra megnyílhatott a Román András Archívum. Reméljük, hogy ez az esemény egy kicsit a szimbolikus megújulást jelenti az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága számára a kényszerű, hosszú takarékláng után. Az Archívum magában hordozza történetünket, sőt őrzi a magyar műemlékvédelem egy szakaszának fontos dokumentumait is. Román András nem csak meghatározó alakja a magyar és a nemzetközi műemlékvédelemnek, hanem korának szakmai dokumentumait is összegyűjtötte, rendszerezte. A ránk hagyott anyagot évekkel ezelőtt az NKA támogatásával tudtuk közkinccsé tenni azok számára, akik műemlékvédelmünk történetével foglalkoztak, vagy akik azokat a gondolatokat kívánták megismerni, amelyek meghatározták sok évtizeden át gondolatvilágunkat, szakmai magatartásunkat. Fontos minden kor dokumentumainak a háttérét megismerni, a kiváló gondolatokat is újraértelmezni, a történeti környezetet is megismerni - nemzetközi és hazai megközelítésben egyaránt. Ennek a célnak a szolgálatában a Román András Archívum Szekeres Varsa Vera támogatásával és a gazdag szakmai anyag rendszerezésével a Szentháromság téri irodában vált kutathatóvá. Évekig hasznosan szolgált, szakmai körökben egyre ismertebbé vált az adattár. Az akkori iroda kényszerű elhagyásával az archívumunknak is távoznia kellett.

Ha Homérosz ismerhette volna e gyűjtemény ekkor kezdődő kalandos sorsát - lehet, hogy nem Odüsszeusz történetéről írja legsúlyosabb eposzát. A hatalmas munkával rendszerezetté, és hozzáférhetővé tett anyag dobozokba kényszerült, ami a precíz lajstromozás, dobozonkénti tartalomjegyzék összeállítás ellenére is használhatatlan holt anyaggá tette a gyűjteményt. Pakulár Ibolya és Keller Annamária értékmentő munkája ellenére is sokszoros aggodalomra adhatott okot, hogy az egykor pontosan rendszerezett dokumentumtár a sok-sok költözés során a legkülönbébb alkalmatlan helyeken tengette életét. Már azok is kezdtek kopni, akik rá tudtak mutatni a doboztengerben arra a dobozhegyre, amelyik az archívumot rejtette. Az is aggodalomra adhatott okot, hogy - mint ahogy ez minden könyvtár-levéltár költözése esetén előfordulhat- állományvesztéssel is számolni kell minden mozzatáskor, rendezéskor.

A NÖF segítségével most kialakított új helyünkön adódott lehetőség arra, hogy az archívum újra rendszerezetten álljon az érdeklődők, a kutatók rendelkezésére. Nem csak a helyt biztosító szervezetnek tartozunk köszönettel, hanem azon sokaknak is, akik segítették a végleges hely kialakítását, de azoknak is, akik türelemmel kerülgették az akadályt jelentő anyagainkat.

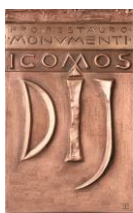
Óriási munka van mögöttünk. Hiába minden nyilvántartás, hiába minden lajstromozás, komoly izgalmat jelent, hogy mi honnan kerül elő, illetve, hogy ennyi idő után egyáltalán előkerül-e? Félve bontottuk ki dobozainkat, mert el sem tudtuk képzelni, hogy a számos helyen megfordult anyag milyen állapotban jutott túl az elmúlt évek viszontagságain. Az is nagy baj, ha sok mindenre emlékszik az ember és azt mind újra is szeretné látni. Csodálatos érzés, amikor sorra kerülnek elő a dobozok mélyéről a belénk vésődött anyagok. A legtöbb dokumentumot, tárgyat jóleső érzés újra környezetünkben tudni. Az újrafelfedezés öröme bizony kétszer annyi időt igényel, mint az érzélem mentes rakodás.

Harlov Melinda, Fejérdy Tamás és Klaniczay Péter kemény munkájának köszönhetjük, hogy újra elérhetővé és áttekinthetővé vált a Román András Archívum. Örömmel tudathatom mindenkivel, hogy a sokunkban rögzült képek újra élnek, reménykedünk a dokumentumtár gyarapításában is. A legjobb hír azonban az, hogy az archívum egyeztetett időpontban újra kutathatóvá vált.

Kedves Tagtársaink, ne felejtsek el hogy a 2020-as évi

ICOMOS-díjra

**Műemlékvédelmi
Citrom-díjra**

**Példaadó
Műemlékgondozásért-díjra**

történő javaslatok benyújtási határideje 2020. január 15 !

Várjuk a kiírás szerint, hiánytalan dokumentációval kísért adatlapjaikat.
A kiírásokat megtalálják az ICOMOS honlapján (www.icomos.hu) illetve előző, októberi számunkban.

***Minden Kedves Tagtársunknak, Barátunknak
Békés, Boldog, Örömteli,
Sikerekben és Eredményekben Gazdag
2020-as Évet kívánunk !***

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/1/2254966
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)**

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata